

॥ ओ३म् ॥

पीराणामत (सतपथ) तंत्र.

भाग १ दो.

रयनार शुभेच्छक

छीमाभाध मुसाभाध भगत.

मु० भाध-सुरत.

छपात्री प्रसिद्ध करनार

रखुछोदभाध हलसुपभाध भगत.

उ० शाङ्गनार-अमद

सन १९१८

सं. १९७८

पत १०४०

आवृत्ति १ ८

प्रिमत ३. ०-१-०

પ્રજ્ઞાત વિદ્યાપીઠ મથક
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ
૭૬૩૮

અમદાવાદ

શ્રી "વન્ય પ્રવર્તક" પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમાં

પરેલ મોહનલાલ મગનલાલે અપ્યું.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૭૫૩૮ વર્ષ

પુસ્તકનું નામ પીરણામત તંત્ર

વિષય પૌષ્ટી

પીરાણામત (સતપંથ) તંત્ર.

ભાગ ૧ લો.

અહા ? સમય ! તહારી અતિ અલૌકિક છે. તું રાઇનો પર્વત અને નગર ત્યાં જંગલ બનાવી દે છે. સજ્જન દોસ્તો ! આપને ટૂંકમાં કહું તો સતપંથ (પીરાણા) મતની વાતો કરવી એ એક પાપ ગણાય છે. તો પછી તેનાં પુસ્તકોમાંની ગુપ્તમાં ગુપ્ત હકીકતો પ્રકટ કરવી એ કેટલો બોધ અપરોપ ? પણ જમાનાના વહેવા સાથે અને વિધાના પ્રતાપે તથા ના. ખ્રીષ્ટ સરકારના રામરાજ્યમાં ધર્મનું છૂટાપણ હોવાથી તે લાભ લેવા અમે ભાગ્યશાળી નીવડ્યા છીએ. તે ખાતે ઉપકાર માનતાં, આ તકે પીરાણા ગાદીના વહીવટ કરનાર લક્ષમણ કાકાનો પણ અમે ઉપકાર માનવાનું ભૂલતા નથી. જો તેઓ અમને ઉદ્ધમાંથી જગાડત નહિ, તો અમે અને અમારી બાવિધ્યની પ્રજા અંધારામાં રહેત.

એ પ્રથા ચલાવી જનાર ઇમામશાહને અરબસ્તાનથી શ્રાવતમાં આવ્યે અમ્મરે ૩૬૦-૩૨૫ વર્ષ થવા આવ્યાં છે.

છતાં પહેલાંની જે માન્યતા હતી તે હજી સુધી નષ્ટ થ
 નથી. જે કે તેમાંથી જુના-પુરાણા સેવકે ખેડેસ્તની હુરાં-
 પરનો લાભ લેવા માટે આ કાની દુનિયા છોડી ગયા છે;
 ત્યાર પછીની યુવાન પ્રજા પણ ચાલી ગઈ છે; અને તે
 પછીની કેટલીક પ્રજા વિદ્યાના પ્રતાપે ઉપર્યુક્ત માન્યતાને
 'નમસ્તે' કરીને સ્વામીનારાયણ પંથમાં, કેટલીક વ્યાય-
 સમાજમાં, તથા કેટલીક શુદ્ધાશુદ્ધ સનાતન ધર્મમાં ચાલી
 ગઈ છે. એવી રીતે એ અગડ-ખગડ-ખીચડીયા પંથમાંથી
 લોકો નાસી છૂટ્યા છે; પરંતુ તેઓએ એ પંથમાંથી નીકળી
 જતાં પહેલાં કે પછીથી પણ "એ પંથમાંથી પોતે કેમ
 નીકળી ગયા ?" એ જાણવા માટે કાંઈ વારસો મૂક્યો
 નથી; કિંવા સ્વર્ગમાંથી ખખર પણ પાંડુંચાડી નથી. પણ
 સીધી કે આડકતરી રીતે એ દટાઈ રહેલા અનુદય પ્રાપ્ત
 નૂરને આર્યપ્રકાશમાં અજવાળામાં મૂકવામાં આવેલો છે.
 તે ઉપરથી વિદ્વાન વર્ગ તેને પથર કે હીરા સમજી લેશે.
 કેટલાક સમજ્યા પણ હશે ! પ્રિય વાંચકે ! અમે પણ તેનો
 ટુંક સારાંશ આપના કરકમળમાં મૂકવાની રજા લઈએ છીએ.

સતપંથ ઉપર વિવેચન.

સત=સાચો. પંથ=રસ્તો. એ શ્લોક કે જે સાચા રસ્તા
 ઉપરજ ચાલવાની તે માર્ગમાં સત્યતા હોય તો આજસુધીમાં
 તેને શુભપણામાં કેમ ખપાવ્યો હશે ? એ શંકા પ્રથમ

ઉત્પન્ન થતાંજ એક ગુર્જર કવિની ઉક્તિ યાદ આવે છે કે:-

“ નામ હોય છે સૂરજ જશું, તે આંખે ના દેખે કશું,
નામ વાઘને હાથી પેર, બાર ન ઉપડે તેથી શેર;
નામ ધરાવે યોગીદાસ, વનિતાઓ રાખે જે પાસ. ”

ઉપલી કડીયો સતપંથને લાગુ પાડવામાં અમે અમારી નમ્રગાઈ જણાવતા નથી. અમે ઘણા સમય થયાં કહેતા આવ્યા છીએ કે “ હે પીરાણાઓ ! ભણે, તમે તમારા મનમાં ફાંકો રાખો કે ‘ અમારો વેદ ધર્મ છે; અને અમે બ્રહ્મા, વિષ્ણુ તથા મહેશ્વરની પૂજા કરીએ છીએ. કોણ કહી શકે એમ છે કે અમારો મુસલમાની ધર્મ છે. ” પણ ભાઈ ! અમારું તો સતપંથ વિષે માનવું એવું છે કે એ (પંથ) ન ગણાય મુસલમાનમાં કે ન ગણાય હિંદુ (વેદ) માં. પણ એ અર્ધદગ્ધ પંથ છે !! તેણે હિંદુ (આર્ય) તથા મુસલમાન ધર્મને પાગલ બનાવ્યા છે. તેને ગુપ્ત રાખવાનું સમગ્ર કારણ એ છે કે તેમાં ઠેક ઠેકાણે પોતાની આજીવિકા ચલાવવાની જગ પાથરેલી હોઈ ‘ સતપંથ ’ નામને નામોશી લગાડી છે. તેમાં ફસાવાનો જમાનો હવે વહી ગયો છે. આ વાતને, આજસુધી ઘણાકે અમને દુશ્મન ગણી માનતા નહોતા; પણ ચાલુ વર્ષની છેલ્લી સતપંથ મહામંડળની ત્રીજી કોનફરન્સના ચેરમેન રા. મધવચરામ માજી રાજ જજ્જ સાહેબની સાક્ષી કરાવીને સત્ત્વ

પંથીઓ અને તેના આગેવાનો (સેક્રેટરી, કાકા, મુખી, કારભારી અને મેમ્બરો) એ પોકારીને કહી દીધું કે “ હે શ્રોતાઓ ! તમે સુપ્રી મતને સ્વીકારનારા અને તેના અનુયાયી છો. કુરાન સિવાય અમારા મતને ટેકો આપવાની બીજી કઈ જામીનગીરી હોઈ શકે ? ”

હવે એ પંથ આજીવિકા અર્થે છે, તેનો પૂરાવો ચેરમેનથી આપી શકાય નહિ. એટલે તેને માટે અમે મોંઢથી નહિ પણ તેમનાજ શાસ્ત્રનો આધાર આપત્ત સર્ટિફિકેટ બતાવીએ છીએ કે:—

“ સતપંથ વિનાના સર્વે ખોટા કહીએ, અને ખોટાં તે સર્વે ધામ; પણ આલ્લહમામની પોષીએ તો, પહોંચીએ બેહસ્ત મુકામ. ”

વાંચક ! સત્ય કાંઈ ઢંકાયેલું રહેતું નથી. તેનો મજબૂતાઈ માટે એટલોજ પૂરાવો બસ થશે કે:—સત્ય કાંઈ એઓનેજ ઘેર વસેલું નથી; તેમજ ઇશ્વરને કાંઈ અંઓએ ઇબ્દરે રાખેલો નથી. (સતપંથીઓ એવો દાવો કરે છે કે “ અમારા પંથમાં આવ્યા વિના કોઈના જીવનું દાર્ય-મોક્ષ થતું નથી. ” એ ઉપરથી.)

જીઓ. આર્યપ્રકાશ તા. ૧૫ ડીસેમ્બર ૧૮૧૫

દિપલા વિચારની પાંદ અર્થે અમને સર્ટિફિકેટ પણ સંજય છે કે:—

“ સર્વ ધર્મમાં સત્યનો અંશ છે. ”

જીઓ, સતપંથ બાપણ ચેરમેન મી. મધવચરામ.

સન ૧૯૨૭ ની વીંછ કોનશરન્સ.

પ્રિય વાંચકો ! ચેરમેનના બાપણ ઉપરથી સતપંથ શાસ્ત્ર
ખોટું ઠર્યું છે; અને અમને ટેકો મળ્યો છે કે દરેક ધર્મમાં
સત્યનો અંશ છે તો હવે એથી વિરુદ્ધ સતપંથી કે તેની
સાથે સંબંધ ધરાવનારા કોઈ પણ આગેવાનથી જાહેરમાં
એમ તો નહિ કહી શકાય કે આ કળિયુગમાં એકલો
સતપંથજ સત્ય છે ? મતલબ કે સર્વ ધર્મ સાચા છે
એવું નક્કીજ છે. તો પછી પીરાણાની ગાદીવાળા લક્ષમણ
કાકાએ અમને આર્યસમાજની સનંદ આપીને સતપંથની
સનંદ લઈ લીધી આથી તો થયું એવું કે શેઠ ક્યાં ગયા ?
તો ઘેરના ઘેરજ ? એમાં અમારે ખોટું માનવાપણું કે
અમારા પ્રત્યે દ્વેષ રાખવાનું કારણ શું ? એથી તમારામાં
કોઈ વિશેષ છે ? ખરેખર, તે સરકયુલર અને તા. ૧-૪-૧૫
નો તે દિવસ અમારા અંતઃકરણમાં હંમેશને ગાટે કોત-
રાઈ રહેશે; કારણ કે, જે જમાતો તે સરકયુલરનો અમલ
ન કરત તો આજ સુધીમાં તે પંથ જે હિંદુપણમાં ગુપ્ત
રીતે ખપતો હતો તે ખરેખર જાત અને લોકો તેની જાણમાં
ફસાત. પરંતુ સતપંથનું યથાર્થ સ્વરૂપ ખતાવીને દુનીયાને

કળાતી બચાવનાર ને કાંઈ હોય તો તે ત્રીજી કોનફરન્સ જગદંબા ! તુંજ છે.

જે કોનફરન્સમાં સતપંથીઓએ કાંઈ ઉકાળ્યું હોય એવું પ્રકટ નથી. પણ ત્રીજી કોનફરન્સે પ્રમુખ પાસે પુરાવો મૂકાવ્યો છે કે:-

“ અનેક ચમત્કારોને સાપ્રત સમયના મનુષ્યો બલેને હાસ્યથી નીહાળે, પરંતુ મનુષ્યમાં જે શુભ અદ્ભુત શક્તિઓ રહેલી છે તેને જેઓ જાણે છે તેઓ એવા ચમત્કારોને અશક્ય અને અસંભવિત લેખવતા નથી. ” તેના પુરાવા માટે—

આ ભૂમિમાં સતપંથનો પ્રકાશ પાડનાર પીર સૈયદ નુરુદ્દીન છે, અને તેઓ ‘સૈયદ’ ‘નુર’ ‘સતગોર’ એવા એવા નામોથી પ્રખ્યાત છે. તેઓ પાટણથી અરણસ્તાન ગયા અને ત્યાં તેઓનો દેહ હીજરી સન ૪૮૭માં પડ્યો. ત્યાંથી તેમના શબની પેટી અહીં—નવસારીની પૂર્ણા નદીમાં આવી. તે શબને અહીં દફન કરવામાં આવ્યું છે. વાંચકો ! તેમના ચમત્કારો તમને સુર્વેને અજાણ્યા નથી.”

સાર એ નીકળે છે કે ચમત્કાર ઉપર વિશેષ ધ્યાન જોવું છે. તો હવે એથી કોનફરન્સ ‘ચમત્કાર પંથ’ એવા નામથી જાળખાવી જોઈએ, એમ નક્કી થાય છે; કારણ સત્ય તો દરેક ધર્મમાં છે, એમ કોનફરન્સમાં

કહેવાયું છે તો સઘળા પંથ સતપંથજ છે.

વળી જો પીરાણા અને નવસારીવાળાનો ખીચડો થઈ જાય તો “મતીઆ કણુળી ચમત્કારીપંથ” “પીરાણા ચમત્કારીપંથ” અગર “આગાખાનીઓ” એવી અટક ઉપરથી ઓળખાય છે. તો પછી નવસારીખાં તથા પીરાણાખાં, એમ હોય તો પણ ઠીક.

હવે સતપંથની ત્રીજી કોનફરન્સના ચેરમેન રા. મધવચરામ પાસે નવસારીમાં કબુલ કરાવ્યું કે, “નુરસ-તગોર અરબસ્તાનના હતા.” પણ સતપંથીઓના પુસ્તક ઉપરથી તેમજ તેઓની માન્યતા પ્રમાણે જોતાં તો નુરુદ્દીન ઉર્ફે નુરસતગોર, કિંવા હંમામશાહ યાતો કળિયુગના ઈશ્વરના દશમા અવતાર નુરસતગોર, અથવા તો મોહા અલી, જે એકજ મનાય છે; અને જેમને માટે નવસારીમાં તથા પીરાણામાં રમજાનની તારીખ મીએજ ઉત્સવ ઉજવવામાં આવે છે. તે અરબસ્તાનના રહીશ છે. એમ સતપંથીઓ સાંચે સોટકા માને છે. પણ આ તકે અમે ખુલાસો કરવા ચૂકતા નથી; કેમકે દહીંને વલોવ્યા વગર માખણ નીકળે ક્યાંથી? સખ જે કોનફરન્સો ભરાઈ ગઈ હતી; પણ તેમાંનો હેવાલ પ્રગટ થયો નહોતો. પરમાત્માની કૃપાએ ત્રીજી કોનફરન્સે પોતાનો હેવાલ ખાસ બુદ્ધો તથા વર્તમાન પત્રદ્વારાએ પ્રકટ કરવાથી જગતને જાણતી મળવા.

સાથે સતપંથીઓ પણ શકમાં પડશે કે, આ નુરહીન તો નવસારીના મતીઓના ભગવાન છે અને તે ઇરાનના રહીશ છે; તથા ઈમામશાહ તે પીરાણાવાળા સતપંથીઓના ભગવાનના છોકરા પ્રભુ છે, અને તે અરબસ્તાનના રહીશ છે.

(જુઓ, તખકત-એ. નાઝીલ ઇલીયટફત ખાખાંતર ૨ પૃ. ૩૩૫-૬)

વાંચકો ! હવે “ નવસારીના નુર સતગોર, તેજ પીરાણાના નુર સતગોર છે ” એમ સિદ્ધ થયું. માટે નવસારીની સેંદ લેઈ જાઓ તે પીરાણા ગયા ઊરાબર છે; અને નવસારીની સોંધી જાત્રા સિદ્ધપુર ઊરાબર છે. આ તફાવત ઘણાં વર્ષોનો છે; અને તે પીરાણાના ઈમામશાહના સેવકો ખુશીથી કળુલ કરે છે, પણ અમે સીધો રસ્તો બતાવીએ તો દુશ્મન.

હંસ બાગે અને ચીત્રાને માંથે પડે.

આ તો, નવસારીવાળાના અમે દુશ્મન; અને તમારા દોષ (પીરાણામાંથી બરતરફ કરેલા સેવકો તથા આર્યસમાજને માટે હથિયારરૂપ બનાવ્યા એ) ઠીક ?

પણ બાઈરે, ‘ કાળા અક્ષર લેંસ ઊરાબર ’ સમજનારના દોરેલા તમે દોરાઓ છો, અને તેઓના હાથમાં પીરાણાને બધો આધાર મૂકે છે. તેનું કળ કેવું આવે છે ? તે એક દિવસ તમારા જોવામાં આવશે.

પ્રિય વાંચક ! તમારા જાણવામાંજ હશે કે, આજથી ૪૫ વર્ષ ઉપર ‘બુદ્ધિપ્રકાશ’ માસિકપત્રમાં પીરાણાનો ઇતિહાસ પ્રકટ થયેલ છે. તેમાં નવસારીનું કે તેની દર્ગાહ સુદ્ધાંતનું નામ પણ નથી. પરંતુ હવે એ સૈયદોઅં ના. ગાયકવાડ સરકારની ધર્મસુધારક હદમાં રહીને પાતાનો ખીચડીયો પંથ-પછી ભલેને તેને ‘સતપંથ’ કહો તેને કેવો ખીલવ્યો છે ? તે પ્રતાપ કેનો ? વિધાનો. ઉપર જે લખ્યું છે તે સતપંથનાં પુસ્તકોના આધારે અને કેનફર-સના પુરાવા સાથે લખ્યું છે. હવે પછી પણ અમારા મનનું નહિ પણ તે પંથનાંજ પુસ્તકોના પુરાવાથી આપને જણાવોશ.

સતપંથીઓ અને તેનાં પુસ્તકો કહે છે કે-“અમારા ધર્મમાં પાંચ કરોડ પ્રહ્લાદ, સાત કરોડ હરિશ્ચંદ્ર, નવ કરોડ જ્ઞેનેસ્ટલ, બત્રીશ કરોડ કિન્નર, એ બધા માની ગયા તે ખોટા ? અને તમે બધા નવો ફાંટો પાડી નિંદા કરો તે ખરા !” પણ હે ભાઈબંધો ! ક્યાં રાજા ભોજ, અને ક્યાં ગાંગો તેલી. તે સતપંથ અને ચાલુ સતપંથના તમે સુકાળલા એકદમ બતાવવાનો કાંઈ આધાર આપવાની હિમ્મત ધરાવો છો ખરા ? આ ઠેકાણે અમારે કહેવું પડે છે કે-જો તમે તે વખતના સતપંથનાં પુસ્તકો અને માન્યતા હતી તે અમને બતાવો તો હજી પણ તમારા શુભામ થવા તૈયાર છીએ.

આ પંથને ‘સતપંથ’ એવું નામ આપ્યાને વધારેમાં વધારે ૪૦૦ વર્ષ થયાં છે. તે ઉપરનો હોય તો જેને અમે ઇમામશાહ ગુરૂ માનીએ છીએ, તેનાં સંતાનો કુરાનને શું કામ માને ? સતપંથને કેમ નથી માનતા ?

સતપંથમાં સુરત જીલ્લાના કોળી, ગોલા, અમદાવાદના કાછીઆ, અને ખારડોલી, તથા જલાલપુર તાલુકાના મતીઆ કણુખી છે. તેઓમાં ખાસ કરીને કણુખીઓ, પોતાને ‘મતીઆ’ કહેવરાવવામાં મોટું માન અને ગૌરવ સમજે છે. પણ એ બધા મુસલમાની રાજ્યનો ઇતિહાસ જુએ તો જરૂર સમજે કે પોતાને એક શરમ જેવું છે ! તેઓ એક વખત લેઉવા કણુખી હતા; અને તેઓ અમદાવાદ તથા ખેડા જીલ્લાના રહીશ હતા. પણ પીરાણાનો પંથ સ્વીકારવાને લીધે બીજાઓએ વહેવાર બંધ કરવાથી તેઓને કચ્છમાં નાગ્રી જવું પડ્યું હતું. ત્યાં તેઓ પોતાનો નવો વાડો બાંધી “મુમના કણુખી” એવા નામથી ચલાવે છે. ત્યાં તેઓને પણ પીરાણા પંથ ઉપર અભાવ થયો છે. તેઓ જમાતખાનાને “જ્યોતિર્ધામ” એવા નામથી ઓળખાવે છે. તેઓ જન્મ-મરણ વગેરે શુભાશુભ ક્રિયા સ્નેહ પાસે કરાવે છે, અને મુડદાંને દાટે છે વગેરે કેટલાક રિવાજ અર્ધદગ્ધ છે. અમારું કહેવું છે કે શું શુદ્ધ લેઉવા કણુખી (આર્ય) તેઓને માટે એટલું અભિમાન ન રાખી

શકે કે “એક સમયે તેઓ (મુમના કણુખી કે મતીઆ) આપણા કુટુંબી હતા.” ? શું તેઓની ભૂલ ભાંગીને, આ વિધાના જમાનામાં અને આવા રામરાજ્યમાં પણ “આપણુ એક છીએ.” એમ શુદ્ધ લેઉવા કણુખી ન બતાવી શકે ? હું ધારું છું કે તેઓના હૃદયમાં દયા ઉત્પન્ન થશે; અને અર્ધદગ્ધ થયેલા પોતાના ભાઈઓને પોતાનાજ માનશે. હજી તેઓ-સંતપંથીઓમાંથી પ્રજ્ઞા, વિષ્ણુ અને મહેશ્વરદ્વં દોહી ઓછું થયું નથી. ગમે તેટલાં વર્ષથી તેઓ અર્ધદગ્ધ પંથ પાળતા હશે; પણ હજી તેઓ આપણા દેવોના નામ ઉપર અભિમાન બતાવે છે કે “અમે અથર્વવેદને માનીએ છીએ.” તેઓ એક સમય શુદ્ધ આર્ય હતા; અને શુદ્ધ વેદ ધર્મને માનતા હતા, પણ મુસલમાની રાજ્યમાં કાંઈક રાજ્યના બળે તેમજ સ્વાર્થને લીધે તેઓ આર્યથી વટલેલા છે. તેવી જાતો લગભગ એંશી છે; અને તેઓને માત્ર આથી ઓળખવામાં આવે છે. તેનો કાંઈક ઐતિહાસિક પૂરાવો આગળ રજૂ કરીશ. જો કે ઇસ્લામને માંથે સાધારણ રીતે એવો દોષ મૂકવામાં આવે છે કે, પોતાના ધર્મમાં લાવવા માટે કાફરો (હિંદુ) ઉપર ગમે તેવો જીલમ કરવો, એકું હજરત મહમદનું મુસલમાનોને ફરમાન હતું. પરંતુ તે વાત ખોટી છે. કુરાનેસરીફમાં ઠેક ઠેકાણે એવાં વચનો છે કે ખરા મુસલમાનની ફરજ છે કે જે પરધર્મનો દોષ તેને સમજાવીને વટલાવવો. (કુરાને સરીફ પ્ર. ૩, ૧૬)

એથી વિરૂદ્ધ. એક તરફ કુરાન, અને બીજી તરફ શમશેર. મતલબ કે કાંતો મુસલમાન ધર્મમાં આવા અથવા તો મૃત્યુને શરણુ થાઓ; એવો જીવન પાછલા વખતમાં જનુની ઇસ્લામીઓને હાથે થતો હતો. ગુજરાતમાં બલકે આળા આર્યાવર્તમાં મુસલમાની રાજ્યમાં અગર ખ્રિસ્તિ-ધર્મ પ્રચારકોમાં બીજાઓને પોતાના ધર્મમાં ભેગવવાની એક રીત સમજાવટથી બીજી સ્વાર્થને અંગે અને ત્રીજી જોરજુલમની હતી.

(૧) સમજાવટ-ચમત્કાર બતાવીને.

(૨) સ્વાર્થ-આર્ય ધર્મ છોડી દેવામાં આવે તો સરકાર-માં વધારે માન મળે; નોકરી મળે; એવો (મુસલમાની રાજ્યમાં)

(૩) જોર જુલમ-નિર્દોષ હિંદુઓનાં છાપરાં ઉપર અને તેઓના જ્ઞાતિભોજન સમયે તેઓના મહોલ્લાના કુવામાં માંસના ટૂકડા નાંખવા. એ પ્રમાણે આગલા રાજ્યોમાં દબાણ થતું હતું.

ઈ. સ. ના ૧૩-૧૪ ના સૈદામાં હિંદુઓ મુસલમાનોના હુમલા સામે ટક્કર ઝીલી આર્ય ધર્મ સાચવી રાખવા કમજોર થઈ ગયા હતા. તો પણ સ્વધર્મ સાચવવા માટે છુટ્ટી છવાઈ તક મળતી હતી. પરંતુ મારીને મુસલમાન કરવાના દાખલા થોડાજ મળી આવે છે.

પ્રીરોજશાહ તથાલખ જેવા કેટલાક રાજાઓએ (ઇ. સ. ૧૩૫૧-૮૮) પોતાની હિંદુ પ્રજાને એવી લાલચ આપી કે તમે મુસલમાન થશો તો તમને જજિયા કર- માંથી મુક્ત કરીશ; યાતો તમને મોટા ઓછા આપીશ; તેમજ સરકારી નોકરીમાં દાખલ કરીશ. આવી લાલચને લીધે હજારો માણસોએ ઇસ્લામ ધર્મ અપત્યાર કર્યો હતો.

સિદ્ધરાજ જયસિંહ (ઇ. સ. ૧૦૯૪. ૧૧૪૩) ના અરસામાં ખંભાતમાં રાજ્ય કરતા હતા. એમના ઇતિહાસનું વૃત્તાંત જાહેરમાં એટલુંજ છે કે એક વખતે ખંભાતમાં હિંદુ, પારસી, અને મુસલમાનોને તકરાર થતાં જૈન તથા પારસીઓએ મુસલમાનોની મસ્જિદ ભાંગી નાંખી. મુસલમાનોએ તે બાબતની ફર્યાદ સિદ્ધરાજને કરતાં તેણે જૈન તથા પારસીને સજા કરી અને મસ્જિદ ફરી બાંધવા થોડા પૈસા મુદ્દાં આપ્યા. એ મુસલમાનો તે વખતના રાજાઓના લશ્કરમાં નોકરી કરતા. કેટલાક સૈનિકો પણ ખરા. પણ સતપંથ પુસ્તકમાં ઇતિહાસ છે તે ચમત્કારી બાબતનો છે. એટલે તે આ તકે જાહેર કરવાની જરૂર નથી.

મિરાતે-અહમદી-નામના ગુજરાતના ફારસી ઇતિ- હાસ લેખક ફિરસ્તાની તવારીખને અંતે તેણે ઘણા પીર, શેખ, અને બીજા મુસલમાન ધર્મ પ્રચારકોનાં ચરિત્ર આપ્યાં છે. તેમાં સૌથી લાંબા વખતનાં અને પ્રખ્યાત મખાજી

મૈયનુદ્દીન ચીસ્તી, અને ગંજશંકર છે. જેની દર્ગાહ અજ-
મેરમાં છે; અને જેના ઓરસ ઉપર લાખો હિંદુ-મુસલમાન
એકઠા થાય છે અને તેનાથી ખીજે નંખરે શેખ જલાલ
ઈમામશાહ, અને સૈયદ મહમદ જુઆનપુરી એવા એવા
કેટલાક મોટા પીરોએ વગર જુલમે હિંદુઓને મુસલમાન
બનાવેલા છે. શાહ આલમ, શાહ તાહિર વગેરે નાના પીરો
તો એટલા બધા છે કે ગુજરાતના કોઈને કોઈ ગામમાં
તેની દર્ગાહ નીકળશે.

ફિરસ્તાની તવારીખમાં ઉપલા પ્રખ્યાત પીરોના
અમત્કારોની ઘણી અદ્ભુત વાતો લખી છે કે જે માત્ર
શ્રદ્ધાવાન માણસોજ સાચી માની શકે; પરંતુ તેમની પવિત્ર
જિંદગી, અને તેમનાં વ્યાખ્યાનોની એવી સચોટ અસર
થતી હતી કે સેંકડો હિંદુઓ પોતાનો આર્ય ધર્મ લજીને
તેમના અનુયાયી થતા હતા. એ પ્રમાણે વટલેલી લગભગ
૮૦ જાતો છે. તેમાંના મુખ્ય ચાર, પાંચ છે. મેમણ,
ખોજ, વોરા, મતીઆ, અથવા આઠીઆ.

નવસારીમાં જે દાટેલા છે તે નુરસતગોર ઉર્ફ હસન
અકરીઆ એ ના. આગાખાનના ધર્મ ઉપદેશક (નહિ કે
પીરાણાવાળાના પીર); તેને ના. આગાખાને ૧૦૦૧ માં
હિંદુસ્તાન તરફ મોકલ્યા. તેણે પંજાબ, કાશ્મીર અને
ચિત્રાલ લોકોને ઇસ્માઈલી બનાવ્યા. વળી ‘પીર સમસ’

નામના શખ્સે કાશ્મીરીઓને પણ એજ પંથમાં આણ્યા.

કેટલાક નુરસતગોર માટે કહે છે કે—એમણે પાટણમાં લીમ સોલંકીને ખાનગીમાં વટલાવ્યો હતો. કોઈ કહે છે કે તેમ કરીને ઇરાન પાછો જતો રહ્યો; અને ફરી આવીને નવસારીના રાજા સૂરચંદની છોકરી વેરે તેણે લગ્ન કર્યા; તેને એના ચેલાઓએ માંરી નાંખ્યો. (નહિ કે નવસારીની ત્રીજી બેઠકના બાપણમાં કદા મુઝળ અરણસ્તાનના રહીશ અને અરણસ્તાનમાં મરી ગયા) ત્યાર પછી પીર સમરૂદ્દીન અને પીર સદરૂદ્દીને પોતાનો ઉપદેશ આણુ રાખ્યો. એવી રીતે ઇસ્માઇલી પંથ ૧૪૩૦ થી વધવા લાગ્યો.

ઈસ્લામી પંથ ફેલાવવામાં બે નિયમ પાળવામાં આવતા હતા. (૧) પોતાના ધર્મ વિચારો છૂપા રાખવા. (૨) જેઓને પોતાના ધર્મમાં લાવવા માંગતા હોય તેઓના ધર્મનો મોટો ભાગ પોતાનો કહી કબુલ રાખવો.

આ મુઝળ ઉપલા સદરૂદ્દીને હિંદુ ધર્મનો ઘણો ખારીક અભ્યાસ કર્યો હતો. તેણે પોતાનું નામ સહદેવ, અથવા હરિશ્ચંદ્ર રાખ્યું. હિંદુ ધર્મના બધા અવતાર કબુલ રાખી માત્ર છેલ્લા કલંકી અવતારને “ હુઝરત મોહલા અલી ” નો છે, એવી રીતનો ઉપદેશ આપ્યો. એ પ્રમાણે હિંદુ ધર્મમાં બળી જઈ પોતાને હિંદુ કહેવડાવી, હિંદુઓને જમમાં નાંખી વટલાવ્યા છે. મદ્રાસના પ્રખ્યાત પાદરી એ.

બી. ડ્યુ. એઓએ લખ્યું છે કે નુરસતગોરે અને પાછ-
ળથી બીજા પીરોએ હિંદુઓને લાયક થઈ પડે તેવાં લખનો
રચી પોતાના કાર્યમાં મદદ મેળવેલી છે. તેવા લખનો
ટૂંક ભાગ નીચે આપીએ છીએ.

“કે જીરે ભાઈરે, આજ કળિયુગનાં ઈશ્વર આદમ નામ લખાયાં,
ગુરૂ બ્રહ્મા તે નળી મહુમદ કહાવ્યા;

“કે જીરે ભાઈરે, વિષ્ણુ અલીફે નામ લખાયાં,
તેના નામ રખીમરે ધાર્યા.”

સતપંથીઓના દશ અવતારની યોપડી તથા મોતીન
ચેતમણીનાંથી આવા ઘણા હાખલા મળી આવે છે.

“હજી નુરસતગોરે ખરમ, આચાર, આપ્યો, ત્યાંથી
સતપંથ ચાલ્યો દસોંઠ તણો વહેવાર. ચેતમણી. ૨૦૦

એ પીર સોદરદોને પોતાનું થાણું (મુકામ) સિંધના
કોટડા ગામમાં કર્યું હતું. એ થાણાને જમાત ખાનું તથા
ખાના કહે છે.

મુસલમાની ધર્મ પ્રચારકો:—પ્રથમ સિંધ, મુલ-
તાનને રસ્તે કચ્છ થઈને ગુજરાતના મુખ્ય ખંભાત-
બંદરે પગ પેસારો નુરસતગોરે કીધો. સતપંથનાં એવું
કહેવાય છે કે વિસ્મય પમાડે એવા કેટલાક અત્યારે
ખતાલીને રાજા સિદ્ધરાજ જયસિંહને મુસલમાની ધર્મનો

સ્વીકાર કરાવ્યો; અને પછી વખત જતાં વેરાઓની સંખ્યામાં વધારો થતો ગયો. પરંતુ હિંદુ રાજાઓના રાજ્યમાં વેરાઓને જે દુઃખ સહન કરવાં પડેલાં તે દુઃખ સુન્નીમતવાળા મુસલમાન બાદશાહોના વખતમાં પણ તેમને સોંસવાં પડ્યાં. એમના વડા મુલ્કાની ગાદી પહેલાં યમન શહેરમાં હતી. તે પાછળથી (ઈ. સ. ૧૫૩૬ માં) ગુજરાતમાં આણવામાં આવી.

મતીઆ:—જે ઈસ્માઈલી પંથના પીર સદ્દુદ્દીને હિંદુઓને બદલે ભાટીઆઓને વટલાવી ખોજા બનાવ્યા; તેજ સદ્દુદ્દીનના પુત્ર કુતુબુદ્દીનના પુત્ર ઈબ્રામશાહ (જેને પીરાણાઓ ઈમામશાહથી ઓળખે છે અને કબીરદીનના પુત્ર માને છે) બાવાએ મુલતાનથી ગુજરાતમાં આવી ઘણા હિંદુઓને (ઉચ્ચ, નીચ, બન્ને કોમના ઘણા હિંદુઓને) મુસલમાન બનાવ્યા. એ ઈમામશાહ અમદાવાદ પાસે પીરાણા ગામમાં રહેતા હતા; અને એમની કબર ગીરમડા ગામમાં છે. કેટલાક કહે છે કે એ સૈયદ ઈમામશાહને હાથે જે બ્રાહ્મણ તથા લોહાણા વટલાયા તે ખોજા કહેવાયા. તેના પ્રછા ટુંકમાં નીચે પ્રમાણે:—

“ પ્રબોધ દીધો પ્રેમથી જનોઈ (લુહાણા તથા બ્રાહ્મણોએ)

ઉતારી છે ત્યાંયજી.

“ નામરૂપી જનોઈઓ પહેરીએ એવું બોલ્યા સૌ ત્યાંયજી.

પ્રગટ પ્રછો ગોર ઈમામના.

“ જગ તારણ છે જાણીતો, ધણી મારો કેવાં કરે કામોજી.

પ્રગટ પ્રછો ગોર ઇમામનો.

“ પંજો ગોરનો (ઇમામશાહનો) કાયમ છે. નાના રોજાના માંહેજી.

હાલ જનોઇ કાયમ છે તહીં; જુઓ સૌ વારંવારજી.

પ્રગટ પ્રછો ગોર ઇમામનો.

મતીઆમાંથી ઘણાએક કણુખી (જલાલપોર, ખાર-
ડાલી તરફના) અને કેટલાક અમદાવાદ તરફના કાઝીઆઓ
એ કે બીજી બધી રીતે હિંદુ રીતરિવાજ તથા ધર્મને
વળગી રહ્યા છે, તો પણ પીરાણાના રોજા તથા ઇમામશાહને
પૂજે છે; અને પોતાનાં મુઠ્ઠાંને જાળતી વખત જમણા
હાથના અંગુઠા પાસેની આંગળીનું ટેરવું કાપી લઈ એ
રોજાની નજદીકમાં ઢાટવા માટે રાખી મૂકે છે.

પીરાણાવાળા સૈયદોમાં સૈયદ એટલે ઇમામશાહના
વંશજો ધર્મગુરુનો દરજ્જો ભોગવે છે. કાકા નામના તેમના
મતાનુયાયીઓ (હાલ લક્ષમણ કાકા જેમણે આર્યસમાજની
સનંદ આપીને ત્રણ મહાશયોને ખંરતરફ ડીધા છે તે) છે.

મુખી એટલે નાણા-સંબંધી ઉધરાવવાનું કામ કરે
છે તે. ઇ. સ. ૧૬૬૧ ના અરસામાં મતીઆના સૈયદ નામે
‘શાહજી’ જેને તે વખતના અમદાવાદના કાજી સાહેબને મળ-
વાનું ફરમાન થયેલું. ખરું જોતાં એમની રીતભાત તે
વખતના ખાદશાહને ગમતી નહોતી તેથી તેમને કપકો આપના

બાદશાહના હુકમથી કાણ્યે તેડાવેલા. તેમને મળવા જતાં
 ઇમામશાહનું મોત થયું. કોઈ કહે છે કે તેમણે પોતે
 જેર ખાધું. કોઈ કહે છે કે રાજના માણસે ખવડાવ્યું.
 પરંતુ તે ઉપરથી મતીઆઓ (જોબા) ને શુસ્સો ચઢ્યો;
 અને તેમણે બાદશાહ સામે ખંડ ડાવી બચ્ચનો કિલ્લો
 સર કર્યો. એ ખંડ દખાવી દેતાં બાદશાહને ઘણો શ્રમ
 પડ્યો. ‘બાકરઅલી’ નામના પીરાણાના સૈયદ ઈ. સ.
 ૧૮૪૩ માં સુજરી ગયા. જેમણે વળી જે બોધ કર્યો તે
 પ્રમાણે હજરત મહમદ તે પ્રધાનો અને અલી તે વિજ્ઞાનો
 અવતાર કહેવાય છે. પોતે પોતાને સતશુદ્ધ અથવા પ્રિમામ
 અથવા ભગવાન કહેવડાવતા; અને એક કાકાના કહેવા
 મુજબ બાકરઅલી રામ અને પોતે લક્ષ્મણનો અવતાર
 હતા. (હાલમાં પીરાણામાં રામજી કાકા કારભારી અને
 લક્ષ્મણ કાકા ગાદીવાળા છે. તે આગલા વખતમાં અવતાર
 રીના નામ ઉપરથી હોય તો કોણ જાણે ?)

જે કે કલમો પદ્મથી પાપ ધોવાઈ જાય છે.

એ પંથના હિંદુઓ સુમી (સુમ રીતે) મુસલમાન
 અને બહારથી હિંદુ (અથર્વ વેદી) કહેવાય છે; અને
 ઇમામશાહના સંતાનો પ્રકરી (પ્રહી) મુસલમાન પાળ
 વાવાળા કહેવાય છે.

॥ ओ३म् ॥

धर्मनां दश लक्षण्यु.

धृतिः क्षमा दमोऽस्तेयं शौचमहिन्द्रियनिग्रहः ।
वीर्यं विद्या सत्यमक्रोधो दशकं धर्मलक्षणम् ॥

धृति (सर्वदा धીरજ રાખવી), ક્ષમા (માન-અપમાન તથા સુખ-
દુઃખાદિ હંદોમાં પણ સહનશીલતા રાખવી તે), દમ (મનોનિયંત્રણ)
અસ્તેય (ચોરી નહિ કરવી તે), શૌચ (યોગાબ્યાસથી અંદરના
રાગ-દ્વેષાદિ મળોની તથા જળ-મૃત્તિકા વગેરેથી વાદારના મળોની
શુદ્ધિ કરવી તે), ઇન્દ્રિયનિગ્રહ (અન્યાય-અધર્મમાં જતી ઇન્દ્રિયોને
રોકવી તે), ધી (માદક પદાર્થોને, દુષ્ટ મનુષ્યોના સનાગમને તથા
આસમ્ય-પ્રમાદ વગેરેને ત્યજીને સમ્મતાસ્ત્ર નય. સમજીનેના સમાગમથી
ગુહિન વધારવી તે) વિદ્યા, (પૃથ્વી આદિ પંચભૂતોથી લઈ
અંતર પર્વતના સ્વરૂપા પદાર્થોનું યથાર્થ જ્ઞાન મેળવવું, તેમજ મન,
વક્ત્ર અને કર્મને વિશે સમાન વર્તન રાખવું તે), સત્ય (જે પદાર્થ
જેવો હોય તેવો તેને સમજવો, અને જેવું મનમાં તેવું વચનમાં
તથા જેવું વચનમાં તેવું જ કર્મમાં આચરવું તે), અક્રોધ (ખીજને
હાનિ કરે એવો નિરર્થક ક્રોધ ન કરવો તે) આ દશ ધર્મનાં મુખ્ય
લક્ષણ્ય છે.

સાહિત્યકાર્યમંદિર.

અત્રે નીચે લખેલાં કામો, નિયમિત રીતે, સસ્તા દરે મુંબાઈની હરિદાસમાં ઉતારે તેવાં કરી આપવામાં આવે છે; જેવાંકે, ૧ કોઈ પણ વિષયના સંસ્કૃત ગ્રંથ કે સંસ્કૃત બીનાનું હિન્દી વા ગુજરાતીમાં ભાષાન્તર ૨ હિન્દી કે ગુજરાતી ગ્રંથો વચ્ચેનું સંસ્કૃત ભાષામાં પરિવર્તન. ૩ સંસ્કૃત, હિન્દી વા ગુજરાતી છપ્પણા ગ્રંથોનાં મુદ્ર તપાસવાં. ૪ જથ્થાબંધ કે છુટક પુસ્તકો કમીશન સાથે એજન્સીથી મોકલવાં. પુસ્તકો લખા માસિકો વગેરે છપાવી આપવાં વગેરે પુસ્તક સંબંધી કોઈક કામ.

તા. ૬ બહાર જાનના એક્ટરોપર પુરતું જ્ઞાન આપવામાં આવે છે. કાડો, નોટપેપરો કંડોલીઓ તથા બહાર ખખરો વગેરે છપાવવા ઈચ્છતા મુદત્થેને એકબાર અમારી સેવા સાથે કામ કરી જેવા બહામણ કરવામાં આવે છે.

શ્રીમતી, નરહરિ મમનલાલ પંડિત.

વ્યવસ્થાપક " સસ્વતી કાર્ય મંદિર. "

૭૦ શ્રી કાંઠા, નાની હામમ.

મુંબઈ અમદાવાદ.

